

İŞTE TKP'NİN ÇÖZÜMÜ

#11

SANAYİ

İŞTE TKP'NİN ÇÖZÜMÜ

11- SANAYİ

Türkiye ekonomisinin son beş yıldır tarihinin en ağır krizlerinden birini yaşamasının en temel nedenlerinden biri sanayi üretimde 2001 krizi sonrasında yaşanan büyük dönüşümdür. Emperyalist hiyerarşiyle uyumlu bir şekilde uluslararası bağımlılığın artışı olarak özetlenebilecek söz konusu dönüşümde hem sanayi üretim hem de ekonominin bütünü açısından kritik öneme sahip TÜPRAŞ, PETKİM, Erdemir başta olmak üzere ağır sanayi tesislerinin özelleştirilmesi, piyasalaşmanın artması da hızlandırıcı bir rol oynamıştır.

Son 20 yılda sanayi üretim ve katma değer, milli gelir artışıyla paralel bir gelişim sergilemesine; sektörel çeşitlilik artmasına rağmen emekçilerin genişleyen değer havuzundan aldığı payın düzenli olarak azaldığı, uluslararası sermayeye değer aktarımında belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Tekstil, otomotiv, elektrikli teçhizat (beyaz eşya) gibi sektörler başta olmak üzere AB merkezli uluslararası değer zincirleri üzerinden dış pazar odaklı kapasite ve üretim gelişimi, üretim mallarında (yatırım ve ara malları) dışa bağımlılığı artırıcı politikalar, yerli büyük sermaye gruplarının da işbirliğiyle daha fazla değer aktarımını mümkün kılmıştır. 1990'ların ortasında Gümrük Birliği Anlaşması ile bu ekseninde çizilen çerçeve 2001 krizi sonrasında büyük oranda AKP eliyle hayata geçirilmiştir.

Ana halkaları emperyalizme bağımlılıkta artış ve sermaye yoğunlaşması/tekelleşme olarak nitelenebilecek bu sürece ilişkin aşağıdaki saptamaların kuvvetli bir şekilde yapılması önem taşımaktadır:

- Türkiye’de sanayi üretimin önemsizleşmesinden, kapitalist ekonomi içinde ağırlığını yitirmesinden, Güney Avrupa ülkelerinde ya da orta gelişkinlikteki bazı kapitalist ülkelerde gözlenen türde güçlü bir “sanayisizleşme” dalgasından söz edilemez. Sanayi üretim altyapısının kendine yeterlilik açısından kritik unsurları tahrip edildiği, sektörel önceliklendirme ve yatırımlarda toplum çıkarlarının arka plana atıldığı, sermayeye daha fazla alan açan bir gelişim çizgisi izlendiği açıktır. Dünyadaki gelişmelerle de uyumlu bir şekilde üretimin parçalanması, sanayi üretim kompozisyonunun uluslararası tekellerin çıkarları ve öncelikleri doğrultusunda yeniden şekillenmesi, geçmişten devralınan görece güçlü sanayi üretim altyapısının tamamen sermayenin çıkarlarına tabi hale getirilmesi hem nicel hem de nitel gelişime rağmen eşitsizliklerin ve zayıflıkların arttığı bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bağlantılı ve tamamlayıcı hizmet sektörleri de dahil edildiğinde sanayi emekçilerinin oranı artmış, ortalama beceriler ve eğitim düzeyi dikkate alındığında emek gücü kalifikasyonu artmıştır. Özet olarak “üretimden kaçış” ya da üretim temelinin kaybedilmesi söz konusu değildir, bilakis sanayi üretim genişlemiştir. Ancak tüm bu gelişmeler, bir “sanayileşme hamlesi” ya da “sanayileşme dalgası” yaratmamıştır. Daha ziyade sınai üretim, büyük zorlamalarla sofistike bir soygun mekanizmasının odaklarından biri olmuştur.
- Türkiye’ye özgü olmayan, eski sosyalist ülkelerden Uzakdoğu’ya, Orta-Güney Amerika’ya bir dizi ülkenin de maruz kaldığı artan sömürü ve sınırsız genişleyen değer aktarımı, uluslararası kapitalizmin özel dönemlerinden birinin eseridir. Bu anlamda Türkiye kapitalizmini, üretim temelli bir ekonominin istikrarlı bir şekilde emekçiler aleyhine çok güçlü sonuçlar doğurduğu en ileri deney alanlarından biri olarak değerlendirmek daha yerinde olacaktır.
- Sürecin uluslararası karakteri, Türkiye kapitalizminin yapısı ve temel yönelimleri üzerinden değerlendirildiğinde siyasi iktidarın tercihlerine ya da tasarruflarına daraltılabilecek bir sanayi üretim yapısından söz etmek mümkün değildir. “Devlet kumaş, ayakkabı üretmez”le başlayan ideolojik müdahaleden ülkenin pek çok temel üretim malını da üretmesine gerek olmadığı sonucuna çok hızlı geçilmiştir. Ülke bağlamında yapılanmış, sektörel, coğrafi önceliklerinde toplum çıkarla-

rının ağırlığını taşıyan, iç tutarlılığı ve ölçek referansı olan bir yapıdan temel koordinatları muğlaklaşmış, ölçek referansı kalmamış, piyasa irrasyonelitesinin uç örneklerini barındıran bir yapıya geçilmiştir. Bugün akıl sınırlarını zorlayan tuhafıktaki sanayi üretim yapısı, doğrudan Türkiye'nin emperyalist-kapitalist sistem içindeki yerinin yansımasıdır. Bu durumun kapitalizm koşullarında düzeltilebilmesi, iyileştirilmesi mümkün değildir.

TKP'NİN ÇÖZÜMLERİ

1. SANAYİLEŞME HAMLESİ

Türkiye'nin sanayileşmeye dayalı bir kalkınmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Eşitsizliklerin giderilmesi, emekçi yığınların, toplumun refahının artırılmasının ön koşullarından biri, güçlü bir sanayi hamlesinin yapılmasıdır. Piyasanın herhangi bir formunun korunduğu bir ekonomik düzende güçlü bir sanayi atılımı hayata geçirilmesi bugünün dünya koşullarında mümkün değildir. Türkiye'nin kaynakları ve tüm eklektik yapısına rağmen sanayi üretim altyapısı, bir sanayi atılım için yeterli potansiyeli taşımaktadır.

TKP'nin iktidarında, sanayileşme hamlesi doğrultusunda aşağıdaki adımlar atılacaktır:

- Stratejik sektörlerden başlayarak tüm sanayi tesisleri devletleştirilecektir.
- Kaynakların toplum yararına en etkin şekilde kullanımı ve ekonominin bütünüyle uyumu için merkezi planlamaya geçilecektir.
- Sanayi üretiminde doğrudan ya da dolaylı, tüm boyutlarıyla dışa bağımlılığa son verilmesi hedeflenecek, bu doğrultuda adımlar atılacaktır.
- Dışa bağımlılığa son verilmesi hedefi doğrultusunda adımlar atılacak, başta rafineri, petrokimya, demir-çelik ve enerji alanlarında olmak üzere yatırımlar yapılacaktır.
- İhracata dayalı ve emperyalist hiyerarşinin ihtiyaçlarına göre üretime

son verilecek, sanayi üretiminin sektörel dağılımı, toplumsal ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılacaktır. Beslenme, barınma, giyinme, eğitim, ulaştırma, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar olmak üzere temel ihtiyaçların ücretsiz ya da düşük maliyetle karşılanmasına yönelik maddi üretim güvence altına alınacaktır.

2. SANAYİLEŞMEDE MERKEZİ PLANLAMANIN ROLÜ

Bugün sanayi üretiminin özde tek bir hedefi var: Kâr elde etmek. Bütün öncelikler buna göre belirleniyor. TKP iktidarında ise sanayi üretiminin merkezinde toplumsal çıkarlar olacaktır.

Türkiye sanayisinin çok küçük bir bölümü devletin elinde kalmıştır. Muazam büyük bir güç ve zenginlik birkaç patronun ve emperyalistlerin eline bırakılmış, üretim yapılan alanlar ülkemizin ve toplumun ihtiyaçlarından uzaklaşmıştır. Çok parçalı, patron lobilerinin çıkarları doğrultusunda büyümüş, sorun besleyen bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu yapı, çelik üretimi gibi bazı sanayi üretim alanlarında derinleşmiştir.

Merkezi olarak yürütülmeyen, tekellerin ihtiyaç ve rekabetlerinin belirleyici olduğu bir yönetim anlayışı bütün sanayimize hakimdir. Bu durum her alanda verimsizliğe neden olmakta, bedelini emekçilerin ödediği krizleri ortaya çıkarmaktadır. Son enerji krizinde organize sanayi bölgelerine doğalgaz arzının kısıtlanması, ardından sanayide üç günlük elektrik kesintilerine gidilmesi bu duruma örnek gösterilebilir. Bu kriz süreci, devlet yönetiminde merkezi planlamanın konusu haline gelseydi, sanayi üretim tesislerinin tümünde üretimin durdurulması yerine enerji kullanımını çok yüksek olan demir-çelik, çimento ve seramik sektörlerinde yapılacak üretim planlaması ile sanayi üretimi tümünden durdurulmayabilirdi.

Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda merkezi planlama olmadan yürütülen sanayi üretimi, ülkemiz potansiyelinin heba edilmesi anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda demir-çelik sektörümüz de örnek verilebilir. Ülkemizde cevherden başlayarak çelik üreten entegre tesisler ve hurda çeliği kullanarak yeniden ergiterek çelik elde eden elektrik ark ocaklı tesisler bulunmaktadır. Elektrik ark ocaklı tesisler, ithal girdiye bağımlıdır ve düşük katma değer üretmektedir. Yüksek katma değerli paslanmaz çelik ve takım çeliği ithalat yoluyla sağlanmaktadır. Oysa elektrik ark

ocaklı tesislerin bir bölümü bu ürünlerin üretimine kanalize edildiğinde hem döviz hem de kaynak tasarrufu sağlanacaktır. Bu plansız, verimsiz ve yağmaya dayalı sanayileşmeye bir başka örnek olarak Eti Krom'un hikayesi gösterilebilir. Bilindiği gibi Eti Krom 2000'lerin başında özelleştirilmiş. Son dönemde bir dizi şaibe ile anılan Yıldırım Grubu'na devredilmiştir. Yıldırım Grubu, Eti Krom'u devraldıktan sonra dünyanın en büyük krom cevheri ihracatçılarından biri haline gelmiştir. Zengin krom yataklarının işlenerek değerlendirilmesi yerine, maksimum miktarda cevher satışı tercih edilmiştir. Tam bir yağmacı mantığıyla hareket eden grup ferrokrom tesisinde kapasite artışı ve ileri entegrasyona yönelik hiçbir yatırım yapmamıştır. Paslanmaz çelik üretim potansiyeli en yüksek ülkelerden biri olmasına rağmen alınan yolun Posco'nun ithal kütüklerinin dilimlenmesinden ibaret kalmasının herhangi bir "teknik, teknolojik" yetersizlik, kaynak eksikliğiyle açıklanması mümkün değildir. Türkiye imalat sanayinin metale, paslanmaz çeliğe dayalı yapısı düşünüldüğünde önemli bir değer oluşum süreci bilinçli bir şekilde engellenmiştir. Yıldırım Grubu'nun dünyanın başka ülkelerinde yaptığı ferrokrom tesisi ve krom rezervi alımlarıyla birlikte iş daha çarpıcı boyutlar kazanmaktadır.

Bu tablo karşısında, TKP'nin iktidarında sanayide merkezi planlama belirleyici bir öneme sahip olacaktır. Uzun vadede hayata geçirilecek bu hedefimizi beklemeden temel ihtiyaçların uygun koşullarda sanayi üretimi planlanacak, böylece ekonomimizin dış ticaret açığının azaltılması hedeflenecektir.

Sanayileşmede planlama ile toplumsal çıkarların korunmasına yönelik olarak toplumun yeniden örgütlenmesi gereklidir. Merkezi planlamanın işletilebilmesi için üretim devlet mülkiyetinde olacak ve denetim altına alınacaktır.

3. BİLİM VE TEKNOLOJİ POLİTİKASI

Bilimsel çalışmaların toplumsal ilerlemeye katkı amaçlı örgütlenmesi ve geliştirilmesinin önemli uygulama alanlarından biri sanayi üretimi olacaktır. Sanayileşme hamlesine eşlik edecek bir bilimsel teknolojik atılım için önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Uluslararası sermayeye bağımlılık, insan değil kar odaklı üretim gibi nedenlerle değerlendirilmeyen, bastırılan bir birikimin harekete geçirilmesi sağlanacaktır. Üniversite, araştırma

merkezleri boyutundaki tahribatın giderilmesi, hızlı yol alınması gerekecektir. Ancak doğrudan sanayideki mühendisler ve teknik kalifikasyonu yüksek işçilerin birikim ve deneyimleri söz konusu potansiyelin en kolay harekete geçirilebilir kısmını oluşturmaktadır.

Burjuva iktisatçıları tarafından Türkiye kapitalizmi için bir çözüm olarak sunulan, sermaye sınıfının da sahiplenir görüldüğü “üretimin teknoloji içeriğinin yükseltilmesi” bir dizi yanılsama barındıran, bir hedeften ziyade ideolojik işlevi yüksek bir argüman olarak değerlendirilmelidir. Öncelikle Türkiye'nin kullanmakta herhangi bir sıkıntı duymayacağı teknolojileri bile uygulayamamasının ana nedeni bizzat kapitalist üretim ilişkileridir.

TKP'nin iktidarında, bilim ve teknoloji politikaları ülke sanayisini hem destekleyen hem de ona yeni ufuklar kazandırabilecek şekilde yeniden şekillendirilecektir. Bugün üniversitelerin piyasa mekanizmalarına eklenmesini amaçlayan, üniversite kaynaklarının sömürülmesine ve niteliksizleşmesine neden olan üniversite-sanayi işbirliği gibi düzenekler yerine toplum yararını merkeze alan ve devletin farklı kurumlarının işbirliğini sağlayan farklı birliktelikler oluşturulacaktır.

Bilim ve Teknoloji politikası belirlenirken mevcut potansiyeller de değerlendirilerek oluşturulacak teknik-teknolojik birikimin Türkiye'nin bağımsız dış ekonomik ilişkiler kurmasında destekleyici olmasına, dünyanın geri kalanından izole edilmesini zorlaştıracak ve uluslararası alanda daha gelişkin ilişkiler kurmasını sağlayacak nitelikte olması da gözetilecektir.

4. DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Türkiye dış ticaretinin çok büyük bölümü sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Emperyalist ilişkiler içinde şekillenmiş dış ticaret yapısı, ithalat bağımlılığını artırmış, ihracatın ülke çıkarlarından ziyade uluslararası sermayenin öncelikleri ve çıkarları doğrultusunda gelişmesine yol açmıştır. Sanayi üretimde toplum yararına dönüşüm aynı zamanda dış ticaretin de kontrol altına alınmasıyla paralel ilerleyebilecek bir süreçtir.

TKP iktidarında dış ticaret devlet eliyle yürütülecektir. Bu doğrultuda sanayi ihracat stratejisi; ithalat düzeyi, teknik/teknolojik koşullar, uluslararası ilişkiler ve toplumsal faydası değerlendirilerek oluşturulacaktır.

Demir-çelik ürünleri, plastik ürünleri, ağaç ve kağıt ürünleri, çimento gibi enerji ve/veya hammadde, ara malı ithalat bağımlılığı çok yüksek sektörlerde hızlı bir şekilde ihracata dayalı yapıdan uzaklaşılacaktır. Karmaşık mekanizmalarla değer aktarımının yüksek olduğu otomotiv, makine, elektrikli teçhizat gibi sektörlerde, emperyalist ilişkilerin, uluslararası değer zinciri yapılanmasının dışına çıkılacak, toplumsal fayda gözetilerek yeni ihracat stratejisi oluşturulacaktır.

İktidarımızda Gümrük Birliği Anlaşması başta olmak üzere emperyalizme bağımlılığı artırıcı tüm anlaşmalar sonlandırılacaktır. Sanayi üretim yapısının emperyalizme bağımlılığı artırıcı doğrultudaki dönüşümünde en büyük etkiyi yapan Gümrük Birliği Anlaşması'nın sonlandırılmasının sağlayacağı faydalar, doğurabileceği pazar kaybının çok ötesindedir.

Zorunlu enerji kaynakları, hammadde, ara malları, yatırım malları ithalatında Türkiye ölçeğinin, dostane ilişkilerin avantajı kullanılarak uzun vadeli ve düşük maliyetli alım koşulları sağlanacaktır.

5. SANAYİ HAVZA PLANLAMASI

Yıllar boyunca ülkemizde sanayinin kâar odaklı bir şekilde organize edilmesi sanayinin Marmara bölgesinde aşırı yoğunlaşmasına neden oldu. Bölge yıllar içinde ülke nüfusunun ve kaynaklarının yarısından fazlasının toplandığı ve göçlerle çarpık kentleşmenin yaşandığı bir yere dönüştü. Bu durum aynı zamanda tarıma elverişli arazilerin sanayiye açılması, Marmara Denizi'nin çöplüğe dönüşmesi ve toplum sağlığını tehdit eden hava, su kirliliği gibi ancak uzun vadede düzeltilebilecek birçok çevre hasarına neden oldu. Yıllar içerisinde bölgesel eşitsizlikleri gidermek üzere verilen sanayi teşvikleri ise eşitsizliği gidermekten çok kamu kaynaklarının daha geniş bir sermaye kesimine aktarımını hızlandırmaya yaradı.

TKP'nin iktidarında sanayi halkın çıkarlarına göre organize edilecek, ülke geneline yayılacak ve böylece kaynakların verimli dağıtılması mümkün olacak. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki örnekler sosyalizme ilham olabilecek, ona temel oluşturabilecek birçok deneyimi içinde barındırıyor. Bu örneklerde devlet sanayileşmeye doğrudan katılarak hem memleketin birçok köşesinde yeni fabrikalar, tesisler, enerji santralleri inşa etmişti, hem de beraberinde lojmanları, sosyal tesisleri de oluşturarak ora-

daki kent hayatının niteliğini artırmıştı. Bu değerli birikim yıllar boyunca özelleştirme ve gözden çıkarmalarla büyük oranda kaybedilmiş olsa da sosyalizm bu tesislerin kamucu bir şekilde yeniden ayağa kalkmasını sağlayabilir.

Organize Sanayi Bölgeleri, iktidarımızda kamucu bir anlayışla yeniden organize edilecek ve tarıma elverişli olmayanlar önceliklendirilerek yeni sanayi havzaları yaratılacaktır. Bu bölgelerde çalışacak nüfus için iş güvencesi sağlanacak ve nitelikli konaklama, ulaşım, eğitim, sosyal tesis ihtiyacını karşılayacak planlı kent adımları atılacaktır.